

Redogörelse till riksdagen 2019/20:RAR1

Verksamhetsredogörelse för Riksdagens arvodesnämnd 2019

Till riksdagen

Riksdagens arvodesnämnd ska enligt 12 § lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd senast den 22 februari varje år lämna en redogörelse till riksdagen för sin verksamhet under det senaste kalenderåret. I redogörelsen ska nämnden även redovisa verksamhetens kostnader.

Nämnden lämnar härmed följande redogörelse till riksdagen.

Stockholm den 29 januari 2020

Johan Hirschfeldt
ordförande

Sven Johannisson
sekreterare

Inledning

Riksdagens arvodesnämnd är en självständig myndighet under riksdagen. Nämnden har tre huvuduppgifter. En av dem är att fastställa månadsarvodet för riksdagens ledamöter. En annan huvuduppgift är att fatta beslut om ekonomiska avgångsförmåner (främst inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd) för riksdagsledamöter som lämnar sitt uppdrag. Slutligen är det en uppgift för nämnden att pröva frågor om jämkning av inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd. I tre avsnitt nedan redovisas nämndens verksamhet när det gäller dessa uppgifter.

Nämndens verksamhet styrs av bestämmelserna i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd. Materiella regler av betydelse för verksamheten finns i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (nedan benämnd ersättningslagen). För ärendehandläggningen gäller i övrigt bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900). Nämnden har också antagit en arbetsordning.

Sammansättning

Ledamöterna i nämnden har valts av riksdagen. Under 2019 hade nämnden följande sammansättning:

f.d. hovrättspresident Johan Hirschfeldt, ordförande

justitieråd Gudmund Toijer, ersättare för ordföranden

f.d. landshövding Barbro Holmberg

f.d. landshövding Peter Egardt.

Som sekreterare tjänstgjorde hovrättsråd Sven Johannisson.

Riksdagsförvaltningen utför kansligöromål för nämndens räkning. Förvaltningens dataskyddsombud är dataskyddsombud även för nämnden.

Arvoden till nämndens ledamöter fastställs av riksdagsstyrelsen. Sekreterarens arvode fastställs av nämnden. Nämnden fattar också beslut om ersättning till dem som utför kansligöromål för nämndens räkning.

Sammanträden

Under verksamhetsåret har nämnden sammanträtt sju gånger. Sammanträdena har ägt rum i Stockholm. Härutöver har nämnden vid fem tillfällen fattat beslut genom kontakter via e-post mellan nämndens ledamöter.

Beslut om ledamotsarvodet

Enligt 3 kap. 1 § ersättningslagen är det nämndens uppgift att fastställa ett månadsarvode för ledamöter av riksdagen. Denna ordning har gällt sedan 1994

när nämnden inrättades. I samband med det upphörde också den tidigare ordningen med en koppling mellan ledamotsarvodet och lönerna för vissa grupper av statliga tjänstemän.

Nämndens bedömning av arvodesfrågan utgår från de överväganden som gjordes när arvodesystemet sågs över av riksdagen 1998 (förs. 1998/99:RFK3, bet. 1998/99:KU1, rskr. 1998/99:95). Då föreslogs en engångsvis höjning av arvodesnivån. I anslutning till detta gjordes vissa uttalanden om nivån. Konstitutionsutskottet ställde sig då bakom de skäl som förslaget byggde på. Dessa skäl tog sikte på ledamöternas ställning i det demokratiska systemet, den arbetsinsats uppdraget förutsätter och de särskilda förhållanden som gäller för uppdraget. Härtill kom att det är angeläget att kunna rekrytera personer från tillräckligt breda samhällsskikt samt att arvodet var lågt såväl vid en internationell jämförelse som vid en jämförelse med vissa förtroendevalda i större kommuner och landsting.

När det gällde arvodesförändringar ansågs det i förslaget till riksdagen att nämnden borde beakta den allmänna löneutvecklingen på arbetsmarknaden och värdera riksdagsarvodet ur ett brett perspektiv.

Det finns inget krav på att arvodet ska förändras varje år. Under senare år har dock arvodet ändrats årligen genom beslut under hösten. Beslut om arvodet får inte överklagas.

Beslut i arvodesfrågan bereds genom att sekreteraren tar fram uppgifter om de avtal som har slutits på arbetsmarknaden under året. Dessutom samlas statistik över löneutvecklingen in.

Årets beslut om ledamotsarvodet innebar att arvodet höjdes med 1 500 kronor till 68 400 kronor per månad fr.o.m. den 1 november 2019, vilket motsvarade ca 2,2 procent. I de överväganden som låg till grund för beslutet beaktade nämnden särskilt de löneförändringar under 2019 som ägt rum på arbetsmarknaden.

Ledamotsarvodet betalas från anslaget 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. inom utgiftsområde 1.

I bilagan finns en redovisning av hur ledamotsarvodet har utvecklats sedan 1994.

Beslut om ekonomiska avgångsförmåner

Sedan den 1 maj 2014 är det en uppgift för nämnden att fatta beslut om ekonomiska avgångsförmåner. Avgångsförmåner i form av stödåtgärder för återgång till arbetsmarknaden fattar Riksdagsförvaltningen beslut om.

Beslut om rätt till inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd fattas av nämnden när en ledamot lämnat riksdagen. Besluten bygger på underlag från Riksdagsförvaltningen. Ledamoten begär således inte att rätten till garanti eller stöd ska fastställas. Däremot är det upp till den som vill ha garantin eller stödet utbetalt att begära det hos Statens tjänstepensionsverk (SPV). Eftersom andra inkomster påverkar storleken på det belopp som ska betalas ut ska stödets mottagare ange vilka inkomster han eller hon beräknar att få. Dessa

uppgifter ligger sedan till grund för preliminära utbetalningar. Året efter det att stödet har betalats ut ska mottagaren lämna en s.k. årsuppgift till SPV och ange hur stora inkomsterna faktiskt blev under året. Därefter gör verket en avstämning mot det belopp som har betalats ut.

Även Sveriges ledamöter i Europaparlamentet har rätt till inkomstgaranti. Det följer av de övergångsbestämmelser som meddelades i anslutning till att lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet upphävdes. I praktiken är bestämmelserna om inkomstgaranti bara tillämpliga på garantitagare som lämnade Europaparlamentet före sommaren 2009. Nämnden fattar alltså inte några nya beslut om dessa.

Närmare information om reglerna för ekonomiska avgångsförmåner finns i en särskild promemoria som finns tillgänglig på nämndens webbplats.

Under det gångna året har nämnden fattat beslut om rätt till ekonomiska avgångsförmåner i 19 ärenden. I följande tabell anges hur många beslut som har fattats i respektive kategori.

Typ av beslut	Antal
1 års inkomstgaranti	2
2 års inkomstgaranti	1
5 års inkomstgaranti	2
Inkomstgaranti fram till 65 års ålder	3
Förskjuten inkomstgaranti	1
Förskjutet ekonomiskt omställningsstöd	3
Ekonomiskt omställningsstöd i 3 månader	1
Ekonomiskt omställningsstöd i 1 år	3
Förlängt ekonomiskt omställningsstöd	3
Summa	19

Med förskjuten förmån avses beslut om en förmån som gäller en ledamot som har återinträtt i riksdagen och därefter på nytt lämnat uppdraget. I dessa fall fattas ett nytt beslut med utgångspunkt i de förhållanden som gäller vid den nya avgången.

Beslut i ärenden om förlängning av en förmån fattas på initiativ av förmånstagaren. I två fall har det ekonomiska omställningsstödet förlängts med sex månader. I det tredje ärendet, som gällde en av dem som tidigare hade fått stödet förlängt, avslogs ansökan om ytterligare förlängning.

Kostnaden för ekonomiskt omställningsstöd och inkomstgaranti betalas från anslaget 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. inom utgiftsområde 1.

Tillsynsverksamheten i fråga om inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd

Gällande ordning

I 12 och 13 kap. ersättningslagen finns bestämmelser om jämkning av inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd. Den första jämkningsgrunden tar sikte på fall där förmånstagaren har utfört förvärvsarbete i väsentlig omfattning åt någon annan utan att ta ut en skäligen ersättning för det. Jämkning kan också ske i de fall då förmånstagaren redovisar en inkomst av aktiv näringsverksamhet och denna har reducerats på grund av avdrag för avsättning till en periodiseringsfond, ett upphovsmannakonto, en expansionsfond, ett eget pensionssparande eller ett underskott av en annan verksamhetsgren. Den tredje jämkningsgrunden avser fall där förmånstagaren redovisar en inkomst av passiv näringsverksamhet där det ingår arbetsinkomster. Vidare gäller som en fjärde jämkningsgrund att jämkning kan komma i fråga om förmånstagaren har gjort sig skyldig till viss brottslighet. Slutligen kan jämkning aktualiseras om förmånstagaren inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. Denna jämkningsgrund gäller bara i de fall där förmånstagaren har rätt till inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd under en längre tid än ett år. Vid bedömningen av jämkningsfrågan ska särskilt beaktas om och hur den som tar emot den ekonomiska förmånen har tagit del av de stödåtgärder för omställning som Riksdagsförvaltningen erbjuder.

Huvuddragen i tillsynsverksamheten

Tillsynsärendena består i huvudsak av två typer av ärenden. Den ena avser de äldre reglerna som syftar till att säkerställa att rätt inkomst läggs till grund för den avräkning som sker för andra inkomster. Den andra gruppen av tillsynsärenden anknyter till den jämkningsgrund som kan tillämpas om en tidigare ledamot inte vidtar tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. De som tas ut för granskning på den grunden granskas dock även regelmässigt i enlighet med de nyss nämnda äldre bestämmelserna eftersom dessa är tillämpliga även i dessa fall.

Med utgångspunkt i de årsuppgifter som förmånstagarna lämnar till SPV gör nämnden ett urval av förmånstagare som granskas närmare. Resultatet av denna granskning läggs sedan i förekommande fall till grund för beslut om att inleda ett tillsynsärende gentemot en förmånstagare. Nämnden har delegerat till ordföranden att fatta beslut om att inleda sådana ärenden. Besluten dokumenteras i protokoll och expedieras till den berörda förmånstagaren. I samband med detta lämnas också en skriftlig information om ärendet.

Under den fortsatta beredningen av tillsynsärendet begär nämnden in uppgifter från förmånstagaren och från Riksdagsförvaltningen. I vissa fall hörs förmånstagaren muntligen inför nämnden. Uppgifter som lämnas kan kontrolleras hos Skatteverket.

Beslut om jämkning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Tillsynen under 2019

Under verksamhetsåret har utbetalningar av inkomstgaranti som gjordes under 2018 och till viss del under 2019 granskats. Tillsynsverksamheten har fokuserats på de ledamöter som lämnade riksdagen i anslutning till valet 2018. Härutöver har tillsynsärenden inletts i fråga om tio förmånstagare som längre tillbaka var föremål för nämndens tillsynsverksamhet.

När det gäller de förmånstagare som lämnade riksdagen i anslutning till riksdagsvalet 2018 har granskningen inriktats på dem som valt att inte avropa de stödåtgärder för omställning till förvärvsarbete som Riksdagsförvaltningen erbjuder. Totalt inleddes 24 ärenden. Eftersom besluten om förmåner hade fattats under 2018 var samtliga jämningsgrunder tillämpliga. I åtta av ärendena hade förmånstagarna återgått till förvärvsarbete, och i de fallen avskrev nämnden ärendena. I ett fall där förmånstagaren inte hade återgått till förvärvsarbete ansåg nämnden att förmånstagaren ändå hade vidtagit tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete och avskrev därför ärendet. De resterande ärendena kommer nämnden att pröva under våren 2020. När det gäller dessa ärenden ska det framhållas att flera förmånstagare avropade stödåtgärderna under handläggningen av ärendena. De som inte har gjort det har erinrats om att den möjligheten kvarstår.

Som nyss nämnts har tio ärenden inletts i fråga om förmånstagare som har granskats tidigare. I samtliga fall var det fråga om personer som har rätt till inkomstgaranti fram till dess att de fyller 65 år. Tanken med att granska dem på nytt var att kontrollera om förhållandena under den tid som gått har ändrats på något sätt som kan ha betydelse för frågan om jämkning av inkomstgarantin. Besluten om förmånerna hade i åtta fall fattats före införandet av den jämningsgrund som är kopplad till utnyttjandet av stödåtgärder för omställning. I dessa fall var alltså endast de äldre jämningsreglerna som tar sikte på de inkomster som ska samordnas med inkomstgarantin tillämpliga. Efter att förmånstagarna hade fått yttra sig fann nämnden inte skäl att vidta någon åtgärd, och ärendena skrevs av. I två av de tio ärendena hade beslut om förmånen fattats efter det att de nya reglerna hade införts. Ett av dessa ärenden har avgjorts sedan skriftväxling i ärendet visat att det inte fanns skäl för någon åtgärd. I det andra ärendet har förmånstagaren avropat stödåtgärder för omställning, och ärendet kommer att avgöras under våren 2020.

Härutöver ska nämnas att ett ärende från föregående år har skrivits av sedan utredningen i det ärendet visat att det inte fanns skäl för någon åtgärd.

Kostnader

Kostnaderna för nämndens verksamhet betalas från anslaget 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag inom utgiftsområde 1. Utvecklingen av nämndens kostnader framgår av följande tabell:

Kostnad (kronor)	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019
Ledamöter och personal	358 332	323 900	373 007	357 129
Övriga driftskostnader	1 020	1 280	1 332	1 339
Summa	359 352	325 180	374 009	358 468

Under 2019 ökade kostnaderna för sekreterarens arbete som en följd av att antalet tillsynsärenden var väsentligt större än föregående år. Härtill kommer att arvodet till sekreteraren höjdes under året. Totalt sett minskade dock kostnaderna något för nämndens verksamhet eftersom kostnaden för det kanslistöd som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller nämnden minskade under 2019 jämfört med 2018. Till minskningen bidrog även att kostnaderna för sociala avgifter var lägre under 2019.

Övrigt

Under året har nämnden besvarat en remiss från Riksdagsförvaltningen. Nämnden har tagit emot 17 brev från allmänheten med frågor och synpunkter på ledamotsarvodet och de ekonomiska avgångsförmånerna. Flera telefonsamtal har också rört dessa ämnen.

BILAGA

Utvecklingen av riksdagsledamöternas arvode

Förändring fr.o.m.	Arvodets storlek (kronor)	Höjning (kronor)	Höjning (procent)
1994-10-01	26 500		
1996-01-01	27 500	1 000	3,8
1997-01-01	29 500	2 000	6,8
1998-01-01	30 300	800	2,7
1999-01-01	36 000	5 700	12,2
1999-10-01	38 000	2 000	5,5
2000-10-01	40 000	2 000	5,2
2001-10-01	41 500	1 500	3,7
2002-11-01	43 200	1 700	4,1
2003-11-01	45 000	1 800	4,2
2004-11-01	46 400	1 400	3,1
2005-11-01	48 000	1 600	3,5
2006-11-01	49 200	1 200	2,5
2006-10-02	51 200	2 000	4,1
2007-11-01	52 900	1 700	3,2
2008-11-01	54 500	1 600	3,0
2009-11-01	55 000	500	0,9
2010-11-01	56 000	1 000	1,8
2011-11-01	57 000	1 000	1,8
2012-11-01	58 300	1 300	2,3
2013-11-01	59 800	1 500	2,6
2014-11-01	61 000	1 200	2,0
2015-11-01	62 400	1 400	2,3
2016-11-01	63 800	1 400	2,2
2017-11-01	65 400	1 600	2,5
2018-11-01	66 900	1 500	2,3
2019-11-01	68 400	1 500	2,2

Innan Riksdagens arvodesnämnd inrättades den 1 januari 1994 beslutade riksdagen själv om nivån på de ersättningar som skulle betalas ut till riksdagens ledamöter.

Beslutet om höjningen per den 1 januari 1999 fattades av riksdagen i samband med en översyn av riksdagsledamöternas arvodering. Av höjningen utgjorde 2 000 kronor en växling från kostnadsersättning till arvode.

Beslutet om en höjning per den 2 oktober 2006 fattades under våren 2007 med retroaktiv verkan. Det motiverades av att den skattepliktiga ersättning om 3 771 kronor och 50 öre som hade utgått till riksdagens ledamöter avskaffades fr.o.m. samma datum.

De höjningar som gjorts sedan 1994 innebär att arvodet har ökat med 143 procent. I den siffran har de höjningar som beror på förändringar i kostnadsersättningen räknats bort. Om den förändringen inte räknas bort blir höjningen sedan 1994 i stället 158,1 procent.